

Meetnet vlinders

Augustus 2023

Beste teller,

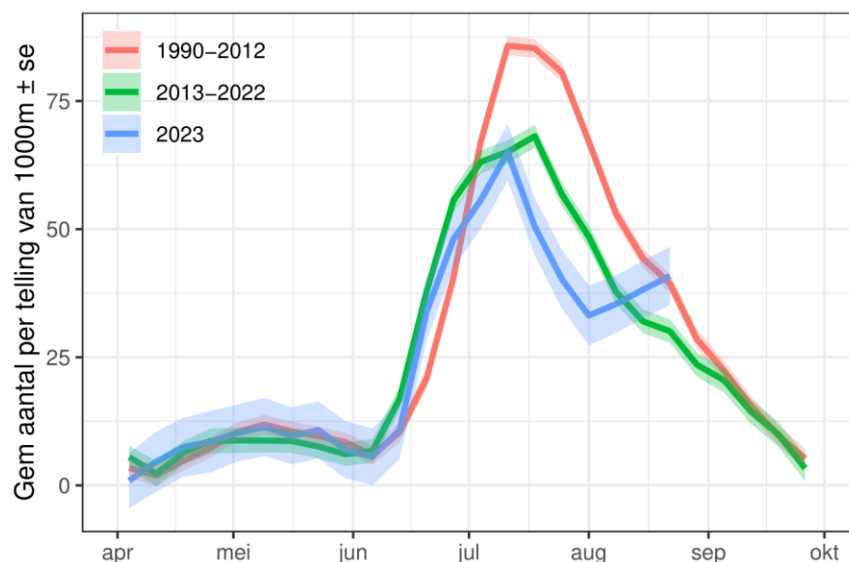
We maken ons op voor de laatste telmaand van het officiële telseizoen. In september lopen de aantallen meestal langzaam terug, maar soms heeft de maand ook nog leuke verrassingen in petto.

Aantal vlinders

We zien een bijzonder fenomeen optreden: in de maand augustus liep het gemiddeld aantal vlinders per telling op in plaats van af. Dit wordt vooral veroorzaakt door hoge aantallen hooibeestjes en kleine vuurvlinders. Daarnaast zijn er veel witjes.

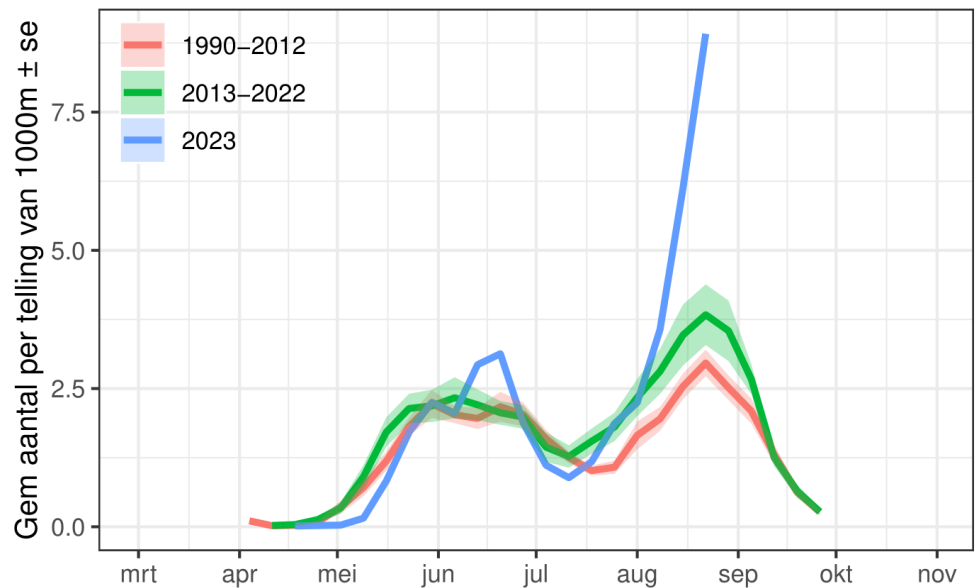
Intussen beginnen de vervolgeneraties van atalanta en dagpauwoog uit de pop te komen. Met wat geluk kunnen we nog heel wat vlinders zien in september.

Maar veel van onze vlinders hebben een slechte zomer gehad. Van veel soorten zijn duidelijk minder vlinders geteld dan in andere jaren. Dat viel op zich te verwachten na de droge zomer van 2022 en het ook droge begin van de zomer van 2023. 'Dagkoersen' dus. Maar veel vlinders bevinden zich inmiddels op een zorgwekkend laag niveau, en kunnen weer een slecht jaar er eigenlijk niet meer bij hebben. Soorten als koevinkje en heivlinder zijn echt niet zomaar weg, maar in dit soort jaren vallen hier en daar populaties om: er zijn zo weinig vlinders dat de mannetjes en vrouwtjes elkaar simpelweg te weinig tegenkomen. Zo gaat de daling in aantallen langzaam over in het verdwijnen van soorten, eerst uit enkele terreinen, later uit sommige landstreken.

Hooibeestje

Het zal velen zijn opgevallen: er zijn deze zomer bijzonder veel hooibeestjes. De grafiek met het gemiddelde aantal per telling laat momenteel een piek zien van meer dan 8 vlinders per 1000m. Dat is zelfs de hoogste waarde die we ooit bereikt hebben. Dit komt vooral door de droogte van de afgelopen jaren, waar deze soort goed mee om kan gaan. Gezien het patroon in andere jaren zullen de aantallen vanaf nu weer snel gaan dalen. Geniet tot dan van die kleine vlindertjes die het lopen van de route nu opfleuren.

Handleiding installatie van de app

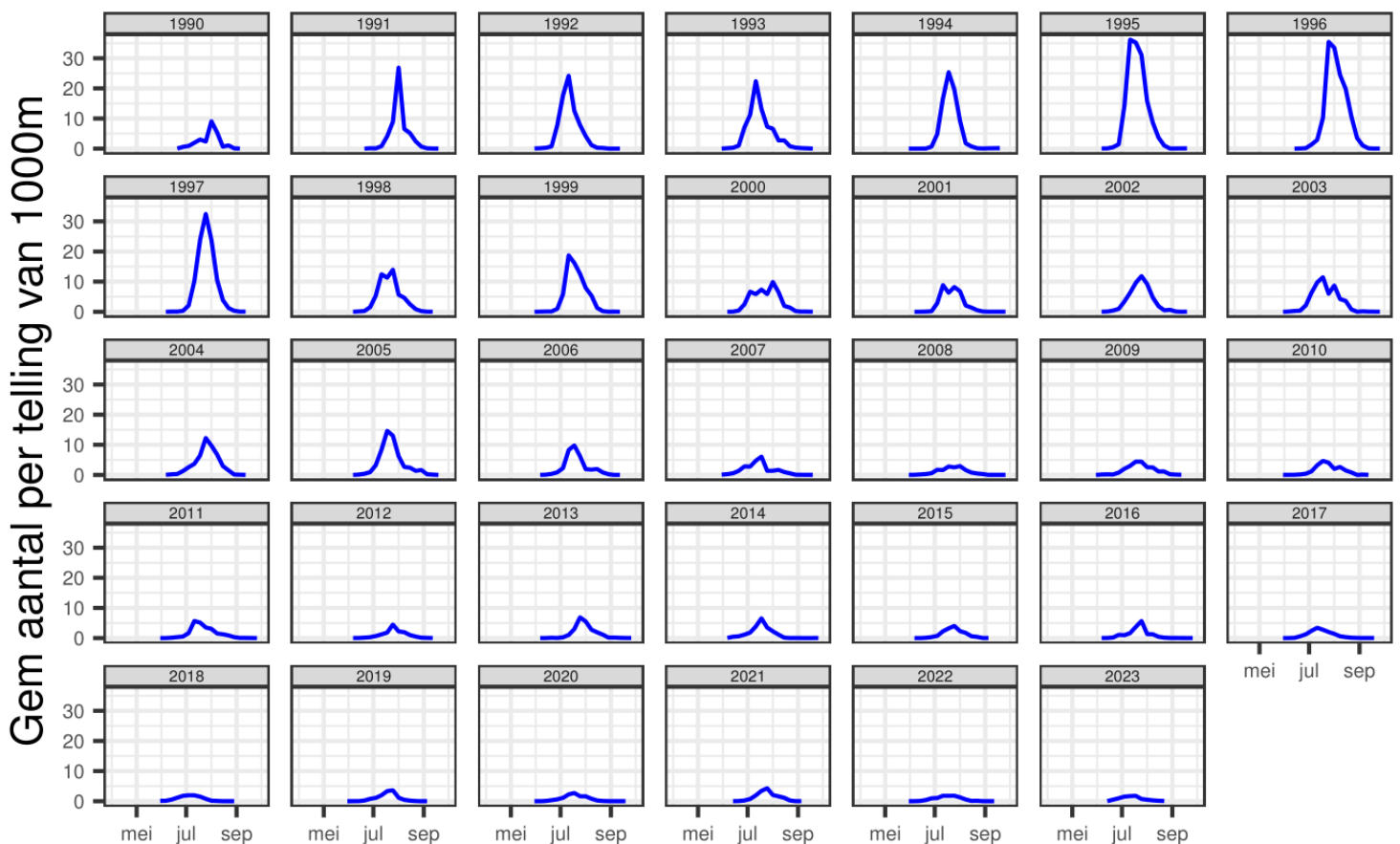
In een eerdere nieuwsbrief hebben we een korte handleiding gepresenteerd voor het installeren van de meetnet app. Inmiddels is de handleiding verbeterd en verwerkt tot een online versie, te vinden via:

<https://www.vlinderstichting.nl/wat-wij-doen/meetnetten/meetnet-app>

Zwartsprietdikkopje

Een van de soorten die nog op veel routes gezien kan worden, is het zwartsprietdikkopje. En soms kun je er ook best nog leuke aantallen van vinden. Maar het meetnet maakt het mogelijk om trends te bepalen en terug te kijken in de tijd. Hieronder vindt u per jaar het gemiddeld aantal zwartsprietdikkopjes per telling van 1000m. Midden jaren 1990 waren dat er makkelijk meer dan 30, dit jaar waren het er gemiddeld 2. De afname ging na 1997 langzaam maar zeker, en 2023 was weer iets slechter dan 2022. Natuurlijk weten we pas na het uitrekenen van de indexen door het CBS hoe het precies zat, maar deze grafieken illustreren wel hoe een ooit zo talrijke vlinder inmiddels langzaam aan een bijzonderheid aan het worden is.

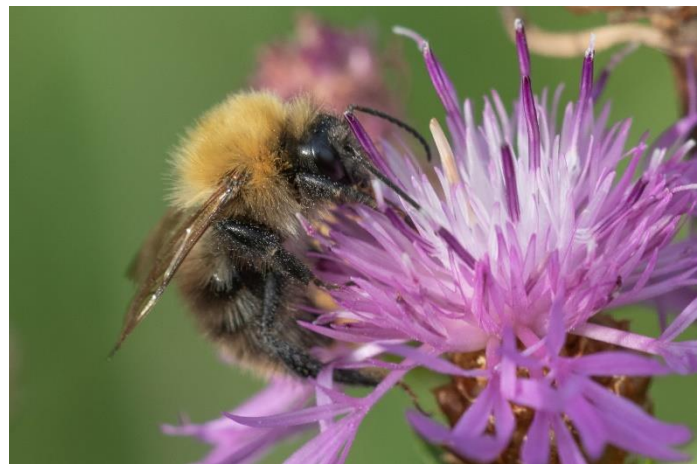
Heen en weer tellen

Sommige soorten zijn moeilijker te tellen dan andere: ze zijn bijvoorbeeld onopvallend bruin, blijven veel stilzitten of vliegen juist als een gek rond. Kennis over deze variatie van telling tot telling wordt steeds belangrijker bij het analyseren van de data. Het helpt daarbij enorm als er tellingen door dezelfde persoon op dezelfde dag zijn, bijvoorbeeld als een teller twee keer achter elkaar telt (zowel heen als terug). Van sommige soorten worden tijdens beide tellingen vrijwel evenveel vlinders geteld, van andere soorten kunnen de aantallen behoorlijk afwijken. Dat is een gegeven (het ligt niet aan de teller, die is dezelfde), maar als we het kunnen berekenen, kunnen we de kwaliteit van onze analyses verbeteren.

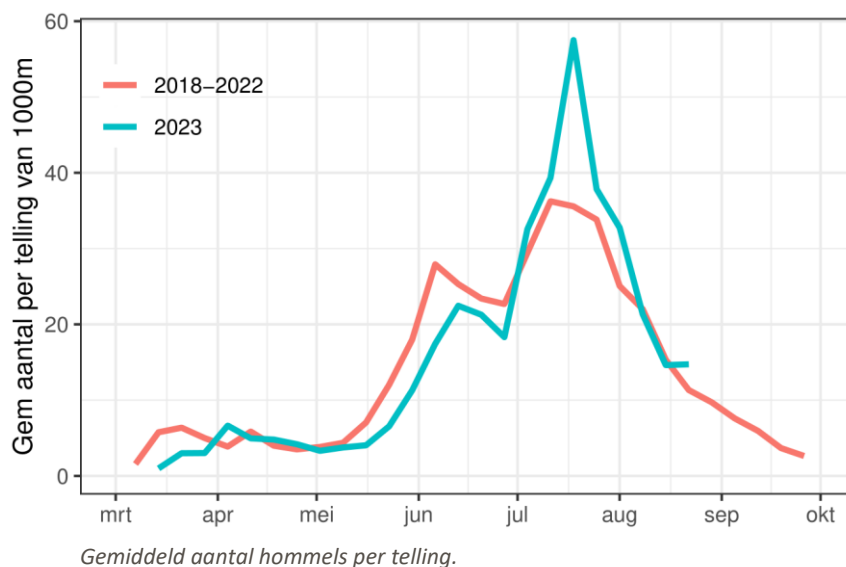
Dus als het uitkomt: tel ook eens een keer terug. Sommige tellers doen dat al jaren, maar hoe meer data, hoe meer we ermee kunnen. De tweede telling wordt als een losse telling ingevoerd, tel dus niet de gegevens op. En onderdruk de neiging om een soort die u tijdens de tweede telling niet ziet (en op de eerste wel) toch toe te voegen: het gaan ons juist om het echte verschil.

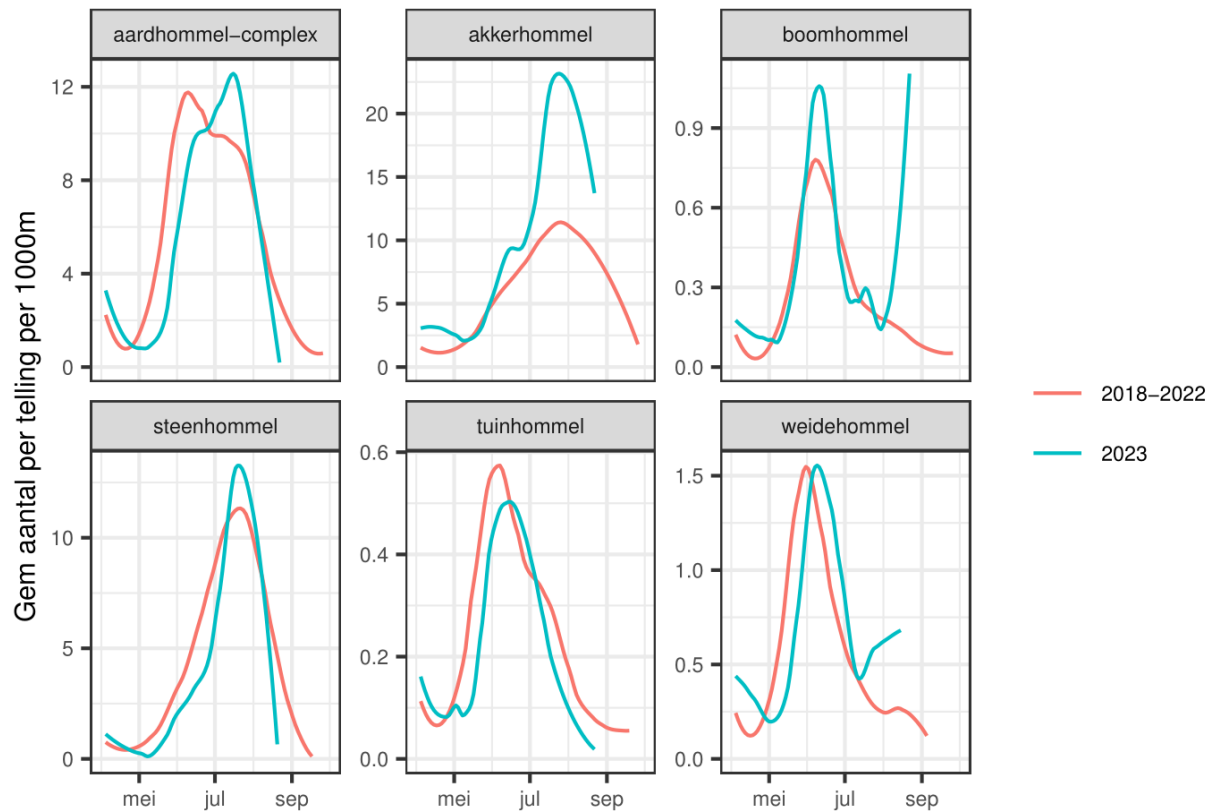
Nog veel akkerhommels

Er kunnen nog flink wat hommels geteld worden, ook al beginnen de totale aantallen hommels inmiddels behoorlijk af te nemen. Dit kunnen we zien in de grafiek die het gemiddeld aantal hommels per telling aangeeft. De zomerpiek is wel voorbij, maar dat betekent niet dat er nu niks meer vliegt. Zeker van de akkerhommel zijn de aantallen die vliegen nog flink hoog. De aantallen van de steenhommel en het aardhommel complex zijn inmiddels wel behoorlijk afgenomen. Maar de ervaring uit eerdere jaren leert dat die soorten nog lang door kunnen vliegen. Ook de weidehommel lijkt dit jaar een extra zomerpiekje te hebben... misschien goed om nog eens extra op te letten. En juist de schaarsere hommels hebben vaak een wat later vliegseizoen.

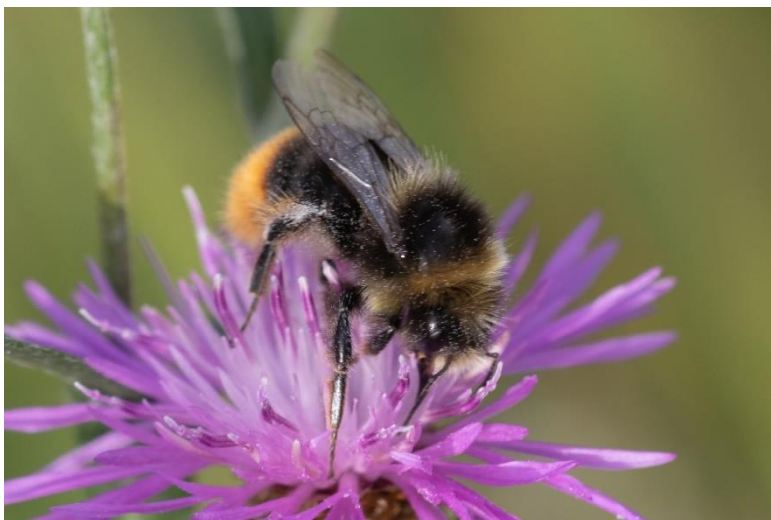
Er vliegen nog veel akkerhommels. Die soort wordt nu het meest geteld.

Tweede generatie weidehommels en de steenhommel-valkuil

Van weidehommel is bekend dat ze soms een tweede generatie later in het seizoen hebben. De aantalsgrafiek van weidehommel van dit jaar lijkt daarop te wijzen, want er tekent zich een zomerpiekje af dit jaar. Zelf hebben we de afgelopen weken niet de ervaring dat er weer extra weidehommels vliegen, maar dit kan natuurlijk verschillen van plek tot plek. Wel willen we nog even wijzen op de valkuil dat mannetjes steenhommel ook veel gele haren op het gezicht en voor op het borststuk hebben. Daarmee lijken ze veel meer op weidehommels dan de vrouwtjes. En mannetjes steenhommel vliegen er nu juist veel. Dus dat is een valkuil om alert op te blijven.

Door de gele haren op het gezicht en het borststuk lijken mannetjes steenhommel op weidehommels

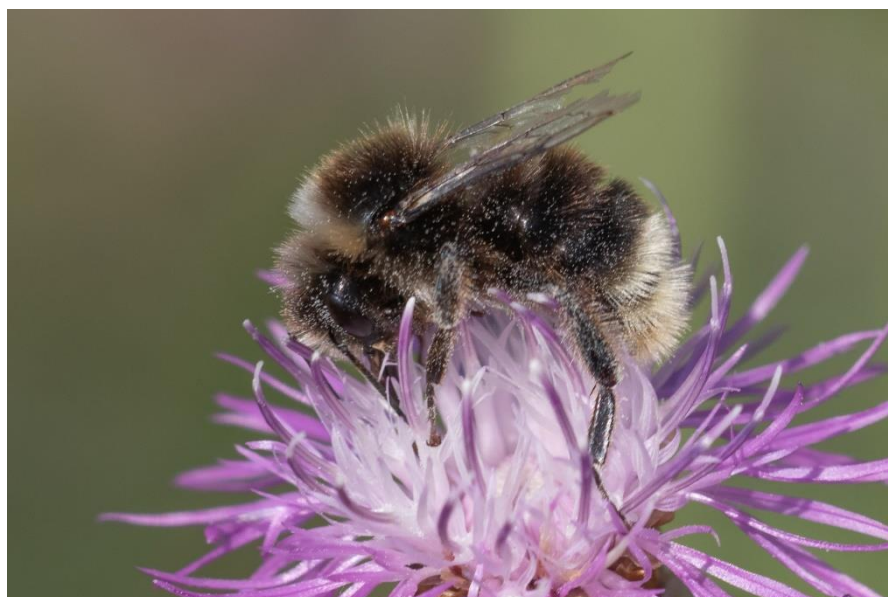
Schaarse hommels late hommels

Zo laat in seizoen kunnen de aantallen hommels en de variatie in de soorten wat minder worden. Toch kunnen die lagere aantallen ook een voordeel hebben: het wordt soms wat gemakkelijker om schaarsere soorten ertussenuit te pikken. En veel schaarse hommelsorten vliegen tot best laat in het seizoen. Tel je in een gebied waar moshommel, grashommel, zandhommel of heidehommel voorkomt? Deze schaarse hommels zijn allemaal soorten met een laat vliegseizoen. Ze beginnen niet alleen laat, maar ook later in het seizoen zijn ze er nog in aardige aantallen. Reden te meer om ook juist ook in augustus en september alert te blijven op deze soorten. En niet te vergeten: ook nu kun je er nog koekoekshommels tussenuit pikken. Naar verwachting is de gewone koekoekshommel nu de meest talrijke van het stel.

Let op verbleking en slijtage

Het laatste stuk van het seizoen is ook het moment dat veel hommels met slijtage of verbleking kunnen opduiken. Dat maakt de determinatie er helaas niet gemakkelijker op. Laat je hierdoor niet van de wijs brengen, maar het is goed om je er bewust van te zijn. Kom je er niet uit, tel de hommel dan als hommel onbekend of maak een paar foto's en voeg die toe. Hou je wel van een uitdaging, dan helpen de volgende punten:

- Gele en geelbruine haren worden bleker en kunnen vuilwit tot wit worden.
- Rode haren worden ook bleker en kunnen oranje, geel of zelfs witachtig worden.
- Zwarte haren worden bruiner of grijzer, de hele hommel kan een beetje valig lijken.
- Haren kunnen wegslijten, waardoor je het zwarte chitinepantser gaat zien. Dit wordt soms verward met de aanwezigheid van zwarte haren.

Door verbleking worden hommels lastiger ter herkennen. Dit mannetje steenhommel is wel heel vaal geworden

Mannetje of vrouwtje of...

Veel vlinderaars kijken graag of het om een mannetje of vrouwtje gaat als ze een exemplaar zien. En dan kom je opeens zoiets tegen! Dit icarusblauwtje is 'bilateraal gynandromorf'. Dat betekent dat de ene helft van het lijf mannelijk is, en de andere helft vrouwelijk. De vrouwtjes van het icarusblauwtje zijn bruin, de mannetjes blauw. Telster Tonnie van de Hulsbeek kwam deze in Noord-Brabant tegen en stuurde ons deze bijzondere foto.

Wilt u ook uw ervaring delen met andere tellers?

Heeft u leuke ervaringen op uw route en wilt u die delen met andere tellers? Wij ontvangen graag uw verhaal. Stuur het naar meetnet@vlinderstichting.nl.

Contact

Mocht u contact met ons willen, dan kunt u ons altijd bellen of e-mailen.

Landelijk Meetnet Vlinders

Chris van Swaay

José Kok, Ingeborg van Es-Boomsluiters, Kars Veling en Kim Huskens

Tel.: 0317 467346

meetnet@vlinderstichting.nl

Hommelmeetnet: Johan van 't Bosch

Meetnethommels@naturalis.nl

Deze nieuwsbrief wordt via e-mail verstuurd aan alle tellers van het Landelijk Meetnet Vlinders. Mocht u geen prijs stellen op de nieuwsbrief, dan kunt u de verzending stoppen door op meetnet.vlinderstichting.nl bij Instellingen de optie Nieuwsbrief abonnement op nee te zetten.